

ARXIU / FUNDACIÓ EMILI DARDER

Els inicis de Joan March

L'historiador mallorquí Pere Ferrer Guasp acaba de publicar un estudi sobre Joan March amb aportacions inèdites que revelen alguns aspectes dels negocis tèrbols del financer mallorquí entre 1914 i 1920.

tats del senyor March i la seva fortuna creixent, tingué lloc a les Balears. A València, la seva personalitat començà a rodejar-se de formes llegendàries. A Barcelona, aquesta superposició anà d'augment. A Madrid [...] es veié sempre el senyor March a través

Nascut el 1880 a Santa Margalida en una família de petits propietaris i exportadors, als vint anys ja feia negoci.

Capellà) dedicat a Joan March. Un capítol, molt encertadament titulat "Imatges d'una biografia i política per fer".

Diversos historiadors s'han afanyat en aquesta tasca durant els darrers anys. Tots, però, sempre troben un mur infranquejable: els arxius que són propietat de la família i que resten hermètics per als investigadors. Tot i així, a poc a poc, comencen a sortir treballs que des del rigor historiogràfic permeten aproximacions rigoroses a la figura, certament llegendària, de Joan March i Ordinas. El treball de Pere Ferrer és una d'aquestes aportacions sobre l'apassionant vida de qui era conegut popularment a Mallorca com en Verga. El que segueix n'és un extracte, en versió periodística, del treball de l'historiador.

El treball que ha redactat l'historiador Pere Ferrer Guasp és un dels sis que tracta el llibre *Verguisme, anarquisme i espanyolisme. Noves recerques sobre el segle XX a Mallorca*, editat per la Fundació Emili Darder, de Palma. L'anàlisi històrica sobre Joan March se centra en el període que va de 1914 fins a 1920.

Josep Pla va escriure en un dels seus *Retrats de personatges*, el dedicat a Joan March: "el verdader impacte real, real, no pas llegendari, produït per les activi-

d'una llegenda continuada i fenomenal [...]. Així, en definitiva, hem d'arribar a la conclusió —que em sembla certa— que on hi ha les notícies autèntiques sobre el senyor March és [...] a les Illes Balears, perquè en els altres centres demogràfics llunyans la llegenda ha substituït la més gran part de la realitat...". Ho citava Pere Gabriel en el número de *Memòria Civil* (publicació del diari *Baleares* editada el 1986 per commemorar el cinquantè aniversari de la Guerra Civil, col·lecció dirigida per Llorenç

Els inicis. Va néixer a Santa Margalida el 1880, en una família de petits propietaris i exportadors de productes agrícoles i ramaders. A vint anys ja feia negoci. Segons Pere Gabriel, es dedicà en aquesta primera fase al contraban de tabac i a l'exportació de porcs a Barcelona. Aquestes activitats li permeteren fer les primeres acumulacions de capital. Ferrer aporta el testimoni del mateix March per explicar com invertí aquelles primeres pesses: "vaig començar col·locant el primer capital en finques per a

ser parcel·lades i establertes, negoci al qual he dedicat sempre preferent atenció, per la garantia en la col·locació del capital amb beneficis probables". Ho deia al diari *El Día* el 1923. L'historiador contextualitza aquell immens negoci: "El procés de fragmentació de la gran propietat rústica que es va iniciar a Mallorca en el segle XIX s'accelerà a principis del segle XX. Les parcel·lacions de les grans propietats, fins aleshores en mans de la noblesa, es convertiren en una operació especulativa sense precedents, en la qual els comerciants tingueren un protagonisme destacat". I entre aquests comerciants, naturalment, hi havia en Verga.

Era la primera i començament de la segona dècada del segle i en March comprà moltes finques al litoral mallorquí. Però no pretenia la rendibilitat agrícola, "sinó fer-les servir com a plataforma portuària per al contraban de tabac i queviures. Joan March atorgava crèdit als pagesos que li compraven una parcel·la...". Els pagesos no eren, només, compradors. Quedaven en mans del contrabandista, que se n'assegurava la fidelitat. Cap a 1913 era propietari de grans finques, que parcel·lava, a municipis com Llucmajor, Bunyola, Campos, Santanyí i Santa Margalida.

La Gran Guerra. La Guerra del 14 va ser la gran plataforma de poder per a March. Va saber jugar com ningú dins el complex món de la diplomàcia. Espanya era un estat oficialment neutral. Però això, lluny de ser un obstacle, va ser una gran oportunitat. La gran oportunitat, per ser més exactes. I en Verga no la desaprovà. Sense més nord que el benefici econòmic i sense gaires escrúpols, va aprofitar l'avinentsa. El qui fou ministre d'Hisenda durant la República, Jaume Carner, va definir March davant les Corts, el 1932: "és com un d'aquells homes que fa segles creuaven el Mediterrani a la recerca de la realització de la seva voluntat [...] i no tenien més enemic que aquell [...] que tractava

de detenir aquesta voluntat. March no té amors, ni odís; March sempre va pel seu camí a aconseguir el que vol..."

Aquell home que feia sempre la seva voluntat va trobar el gran negoci en la Primera Guerra Mundial, que li va obrir "una nova conjuntura comercial que oferirà grans oportunitats al capital invertit en les companyies navilieres, als especuladors i comerciants de tota mena", escriu l'historiador, que continua explicant que "Joan March va saber aprofitar les oportunitats que generà la guerra. Per a alguns dels seus biògrafs, March hauria establert pactes secrets amb els dos bàndols enfrontats, amb l'objectiu que cap d'ells no posàs entrebancs al seu comerç", que es feia realitat gràcies a "una flota de petits vaixells destinats al contraban de tabac, al capdavant dels quals hi havia homes agosarats i experts navegants, bons coneixedors d'aquesta zona marítima.

**La Guerra del 14
va ser la gran
plataforma de
poder per a March.
Va saber jugar com
ningú dins el món
de la diplomàcia.**

March no estava condicionat per cap tipus de consideració moral o legal per rebutjar un negoci d'aquesta envergadura". Una dada. La balança comercial de Mallorca, que havia estat deficitària els anys 1914, 1915 i 1916, passà a tenir superàvit el 1918 i 1918. El comerç de productes primaris i manufactures tèxtils, a preus elevadíssims, i cap als països en guerra donaren molts beneficis. A March, sobretot. Com va anar? Ferrer ens ho explica: "March va oferir els seus serveis als estats majors, a través dels consolats

que aquests països tenien a Mallorca. Analitzem algunes realitats incontestables: Joan March, dins la Mediterrània Occidental, no tenia competidors, la seva organització dedicada al contraban de tabac podia dur a terme aquest servei, lluny de mirades delatores que posassin en perill aquestes operacions considerades com a contraban de guerra, ningú com els seus homes coneixia ulls clucs els millors llocs i els millors moments per no ésser descoberts. No era una tasca a fer per comerciants respectuosos

Joan March i Ordinas, 'en Verga'. Durant la Primera Guerra Mundial va amassar una immensa fortuna gràcies a l'exportació il·legal de queviures, mitjançant la seva flota dedicada al contraban de tabac.

'Verguisme, anarquisme i espanyolisme'

El llibre *Verguisme, anarquisme i espanyolisme. Noves recerques sobre el s. XX a Mallorca* ha estat editat el passat abril per la Fundació Emili Darder de Palma, presidida per l'historiador i polític Sebastià Serra i Busquets. Aquest treball és el novè producte editorial de la fundació.

A banda de l'anàlisi històrica sobre Joan March, també s'hi dediquen cinc estudis més a aspectes diversos de la realitat mallorquina. Encarnación Ramos publica "L'anarquisme a Mallorca a partir de la seva premsa"; Josep Maria Buades presenta "Una aproximació a l'espanyolisme a Mallorca (1939-1975)"; Antoni Marimon és l'autor d'"El republicanisme a Mallorca a l'època de la restauració (1895-1905)", mentre que Arnau Company publica "La primera etapa de la Premsa Forana a Mallorca (1883-1936)" i Joan Fulla presenta "Notícia sobre l'estat d'alguns arxius sindicals contemporanis". L'edició del llibre l'ha feta l'historiador i coautor Antoni Marimon. **M. P.**

amb les lleis, tampoc no ho era per a homes temerencs, aquesta empresa estava feta a mida d'algú que es mou segur entre les ombres i els perills d'un submón on es mana amb puny de ferro, on tothom coneix el codi i les regles de joc que ningú mai no ha escrit, on les venjances de sang segueixen a les lleialtats trencades i on els diners es guanyen i perden amb celeritat. March donava aquesta perfil"

La llei de subsistències. Coincidint amb els anys de la Gran

L'any 1917 March s'integra al partit liberal en el poder i passarà a formar part el 1919 de l'Esquerra Liberal de Santiago Alba.

ARXIU / FUNDACIÓ EMILI DARDER

Joan March, en una representació d'òpera.

A pesar de caure en desgràcia durant la dictadura de Primo de Rivera, aconseguí pactar amb el dictador.

Guerra, els successius governs espanyols hagueren d'enfrontar-se a un greu problema. El cas era que la producció dels articles primaris, d'alimentació, era escassa i, sobretot, era exportada d'una manera excessiva, cosa que feia perillar el proveïment interior. Era un negoci que deixava enormes beneficis als exportadors. El 1915 el govern publica la Llei de Subsistències amb l'objectiu de frenar l'alça dels preus. Però, explica Ferrer, "la llei va tenir poca operativitat, el govern no va aconseguir els objectius que s'havia marcat, és a dir: superar la carestia i minvar els preus [...], impotent per controlar les exportacions, decidí suprimir les prohibicions a partir de gener de 1916". Amb la supressió s'esperava "que els grans beneficis que generava l'exportació no quedassin, tan sols, en mans dels acaparadors i exportadors, sinó que el Tresor també se'n beneficiàs", mitjançant els impostos. Però "les pressions dels grups comercials i industrials acabaren amb aquesta política [...] A partir [...] de 1916 es retorna al règim de prohibició [...] però tan sols va existir a la lletra de la Llei i per a aquells infeliços que no tenien accés als centres de poder d'un règim corrupte i en vies de desintegració".

D'aquell govern n'era ministre d'Hisenda Santiago Alba. En Verga, que excel·lia en la tasca d'acontegar els polítics, dissenyà una operació d'acostament al nou ministre: "Joan March establirà amb Alba una col·laboració fruit d'una confluència d'interessos econòmics i polítics. [...] Necessitava les autoritzacions del Ministeri presidit per Alba per tirar endavant el seu negoci d'importació i exportació; a Alba, li calia finançament per enlairar el seu projecte polític d'una esquerra liberal que en Verga li podia oferir, a més d'ajudar-lo a aconseguir alguns diputats albistes a la seva zona d'influència -Mallorca-. March, que havia pertangut fins llavors al partit conservador de Dato, l'any 1917 s'integrà al partit liberal en el po-

der i l'any 1919, quan Santiago Alba engegà el seu projecte polític, amb la creació de l'Esquerra Liberal, que actuarà com a facció organitzada dintre el partit liberal monàrquic, Joan March passarà a formar-ne part. Per donar suport al nou grup es crearà el diari *La Libertad*, amb capital de Joan March i Santiago Alba”.

El lector fàcilment pot entendre que els negocis durant aquells anys foren molt profitosos per als dos socis. Tant que els ambients més conservadors i que veien March amb mals ulls, com el cas dels mauristes (d'Antoni Maura) i dels sectors més militaristes, “llançaren una campanya ferotge contra March i Alba, acusant obertament el primer de contrabandista i d'estar directament relacionat amb l'assassinat de Rafel Garau, soci seu en els negocis de contraban de tabac”. Fent servir el diari *La Acción*, i durant la campanya electoral de març i abril de 1923, aquests sectors recriminaven a Alba “tenir per amic una persona immersa en negocis tèrbols” i per aquest motiu, li demanaven la dimissió.

El 13 de setembre de 1923 es produí el cop d'estat del general Miguel Primo de Rivera. Políticament, March semblava quedar descol·locat. De fet els seus enemics intentaren deixar-lo fora de joc. Des de dins l'administració i des de fora. Com en el cas de Francesc Garau, qui l'acusà, al desembre de 1923, d'haver intentat provocar la ruïna i empre-

sonament del seu pare i d'ell mateix. El tema acabà en un jutjat de València que, en primera instància, decretà l'embargament de diverses propietats de March, a Palma, per valor de mig milió de pessetes. March fugí d'Espanya –la llegenda diu que vestit de capellà–, però no estava acabat. L'octubre anterior ja s'havia reunit amb el dictador i havia manifestat el seu més alt entusiasme a la tasca “regeneracionista” que Primo de Rivera deia que volia portar endavant. Al juliol de 1924 aquell jutjat de València va canviar sobtadament de titular. El nou jutge concedí a March la llibertat sota fiança de 100.000 pessetes. El dia 5 de juliol s'entrevistà amb el mallorquí. El dia

11, el jutge aixecà l'embargament, tancà el cas i March recuperà les propietats embargades a Palma.

Començava un nou capítol, en aquest cas la lluna de mel entre el mallorquí i el dictador. Però aquesta és una altra història de la intensa vida de l'home que anys després fou objecte d'una històrica frase pronunciada a les Corts espanyoles, un altre cop per Jaume Carner, ministre d'Hisenda: “O la República el sotmet o ell sotmetrà la República.”

Tenia raó Carner quan llançà aquell repte. Ja sap tothom qui el va guanyar: Joan March i Ordinas, en Verga.

En Verga, després d'anys de negocis tèrbols, aconseguí, gràcies a diverses activitats de promoció cultural i social, ser un home respectat i admirat gairebé per tothom. A la foto, lliurant un premi de la Fundació Juan March, que ell creà.

Miquel Payeras

La via africana Velles identitats, nous estats

Alfred Bosch

L'autor ens situa a l'Àfrica negra, on la colonització i el període d'independències no han aconseguit esborrar els antics sentiments de pertinença.

PREMI D'ASSAIG JOAN JUSTER,
PREMIS OCTUBRE 1996

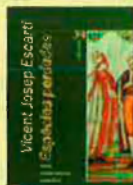
Editorial 3i4
"La Unitat", 168

Espècies perdudes

Vicent Josep Escartí

Espècies perdudes parteix d'un dietari fictici que, pels anys 1763 i 1764, hauria redactat a Xàtiva un noble xipriota, don Arcàngel de Sant Esteve, cristià, francòfon i ministre de la seua illa.

PREMI DE NARRATIVA
ANDRÒMINA,
PREMIS OCTUBRE 1996

Editorial 3i4

La mar

Josep Ballester

El jo poètic del llibre ens conta la història d'un perdedor, mai no un derrotat, que s'enfronta amb les peripècies del món inhòspit que li ha tocat viure.

PREMI DE POESIA
VICENT ANDRÉS ESTELLÉS,
PREMIS OCTUBRE 1996

Editorial 3i4
"POESIA 3 i 4", 90